

ITALIJA...

Vietos, kurios mena Mykolą Kleopą Oginskį

VYTAS RUTKAUSKAS

Šviesaus atminimo kraštotyrininkė, Oginskių kultūrinės veiklos populiarintoja Eleonora Ravickienė ne kartą yra kalbėjusi apie Mykolo Kleopo Oginskio gyvenimo pėdsakus Italijoje, apie Florenciją, šiame mieste esančią Santa Croce (Švento Kryžiaus) baziliką, kurioje ilsisi kompozitoriaus palaikai. Sovietmečiu galėjai tik pasvajoti apie kelionę į tą nepasiekiamą kraštą. Šiandieniniai vaikai – ką ten vaikai! – dvidešimtmečiai ir trisdešimtmečiai neįsivaizduoja, kad tais laikais nelengva buvo nusigauti net į Lenkiją, o ką jau

bekalbėti apie Italiją. Neaplinkė jos ir mokytoja Leonora Ravickienė; išėjo iš gyvenimo tik pasėjusi tokią svajonę kitų širdyse...

Kai kompanijos „Airbaltic“ laineris, pakilęs iš ūkanoto Rygos aerouosto, po keletos valandų skrydžio – kokie nuostabūs tie Alpių vaizdai iš paukščio skrydžio! – lyg ir netikėtai pakimba viršum fantastiško įlankų įlankėlių, užutėkių, sidabriniais kanalų siūleliais išsiuvinėto paveikslo, pirmą kartą skrisdamas gali ir aiktelėti: neįjaugi Venecija? Lėktuvo ratams švelniai dunkstelėjus į nusileidimo taką, nebelieka laiko abejonėms ir svarstymui apie sąvokų „svajonė – realybė“, „toli – arti“, „aukštai – žemai“ reliatyvumą. Prasideda daugiau nei prieš du šimtmečius įspaustų M. K. Oginskio pėdsakų paieška. Maža vilties, kad jų nuo žemės paviršiaus nebus nušlavę urbanistiniai pertvarkymai ir nesibaigiantys turistų iš viso pasaulio srautai.

Kai buvo numalšintas Tado Kosciuškos sukilimas (1794 m.), M. K. Oginskis, prisidengęs p. Michailovskio pavarde, iš Vilniaus vargais negalais nusigavo iki Austrijos sostinės Vienos. Kadangi ir čia knibždėte knibždėjo carinės Rusijos seklių, 1794 m. gruodžio 7 d. jis su žmona Izabele baisiu oru, klaidžiais keliais per Alpes patraukė į Italijos pusę. Pirmiausia jie apsistojo Venecijoje. Čia jau buvo įsikūrę kiti pralaimėto sukilimo bendražygiai: Piotras Potockis, Karolis Prozoras, Kajetonas Nagurskis... Visus juos vienijo bendra idėja – telkti išblaškytus sukilėlius, patriotus Tėvynės atkūrimui. Čia M. K. Oginskį pasiekė ir tuometinio Lietuvos gubernatoriaus Nikolajaus Repnino, taip pat generolo Aleksandro Suvorovo laišakai, siūlantys M. K. Oginskiui kreiptis į Jekateriną II atgailaujančiu laišku, kuris galėjo garantuoti visų konfiskuotų M. K. Oginskio turtų sugrąžinimą. Mykolui Kleopui buvo įdėtas ir rusiškas pasas. Hamletiško apsisprendimo metas! Į gundančius pasiūlymus atsakius ryžtingu „NE!“, ilgiems metams buvo nulemta turtinė M. K. Oginskio padėtis. Jau po pusmečio, Iwo Załusko žodžiais tariant, ji „tapo kritiška“. O prieš akis dar laukė aštuoneri, varginančios emigracijos metai...

Čia, Venecijoje, M. K. Oginskis palaikė nuolatinį ryšį su Prancūzijos ambasadoriumi Venecijos Respublikai p. Lalemando. Čia bu-

Publikacijoje panaudotos Vyto Rutkausko nuotraukos

Venecija

vo subrandintas projektas siūsti pasiuntinius į Turkiją, Daniją, Švediją kad šie tarptautiniu mastu ruošų dirvą atkurti Tėvynės laisvę. Čia modeliuotos naujo Turkijos ir Rusijos karo galimybės, tikintis, kad šio karo metu bus atitrauktos Rusijos karinės pajėgos iš Lietuvos ir Lenkijos žemių. Čia M. K. Oginskis buvo supažindintas su naujuoju Prancūzijos ambasadoriumi Turkijai p. R. Verinacu, kuris užtikrino M. K. Oginskiui visokeriopą palaikymą jo misijos Konstantinopolyje metu. Venecijoje kompozitorius išgyveno ir alinantį, jam nebūdingos depresijos kartėlį. Iš jo vaduotis Mykolui Kleopui padėjo muzika.

M. K. Oginskis stengėsi nepraleisti margaspalvio Venecijos kultūrinio gyvenimo galimybių: lankė bibliotekas, teatrus, šv. Morkaus, Santa Maria della Pietra ir kitas bažnyčias, domėjosi našlaičių prieglaudų veiklos organizavimu. Šiuo laikotarpiu Venecijoje buvo parašyti polonezai Nr. 6C „Les Adieux“, Nr. 7F, kuris vėliau pavadintas „Polonaise Funebre“ vardu, taip pat nemaži kitų muzikinių kūrinių.

Su Venecija susieti ir kiti M. K. Oginskio gyvenimo įvykiai ir laikotarpiai. Čia, be visa ko, 1807 m. įvyko lemtingas jo susitikimas

su Napoleonu, po kurio M. K. Oginskis Tėvynės atkūrimo viltį galutinai susiejo su Aleksandru I.

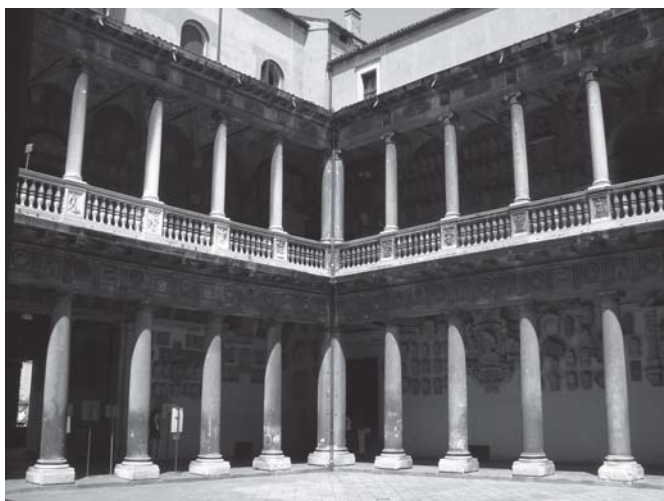
Apie Venecijos gyvenimą, karnavalų šurmulį, priėmimą Dožų rūmuose M. K. Oginskis iš Italijos vaizdingai rašė laiškuose savo mokytojui Žanui Rolay. Iš čia jo laišakai dažnai lankydavo ir dukras.

Klaidžiodami fantastiškais siaurųjų, viduramžių laikus menančių Venecijos gatvelių ir kanalų labirintais, ilgokai žvalgėmės viešbučio „Regina d' Inghilterra“, kuriame M. K. Oginskis buvo apsistojęs 1795 m. Atrodo, kad jį būsime suradę netoli šv. Morkaus aikštės, pakeliui į teatrą „La Fenice“. Šiuo metu tai prabangus „Karalienės Viktorijos“ viešbutis – rūmai, kuriuose 1786 m. buvo apsistojęs Getė (Johann Wolfgang Goethe) – šį faktą liudija puošni memorialinė lenta prie namo. Gretimus rūmus puošia Mocarto (Wolfgang Amadeus Mozart) atminimo lenta. Kodėl nepasvajojus apie atminimo lentą M. K. Oginskiui?..

Net du kartus 1795 m. kompozitorius iš Venecijos keliavo į Padu-
(Nukelta į 56 p.)

Nuotraukose (iš kairės): Venecija ir vanduo neatsiejami; Venecijos gatvelė, kurioje būta M. K. Oginskio pamėgto viešbučio „Regina d' Inghilterra“

Paduvos universiteto (Italija) rūmų fragmentai

(Atkelta iš 55 p.)

vą. Taigi ir mūsų kelionės maršrutas pasuko į šį istorinį miestą, garsėjantį seniausiu pasaulyje botanikos sodu (1545 m.), įspūdingą šv. Antano Paduviečio baziliką su stebuklingomis relikvijomis.

Kaip ir kituose miestuose, taip ir čia M. K. Oginskis domėjosi istorijos, kultūros įžymybėmis, rašė apie jas savo laiškuose, dienoraštyje. Ypač stipriai jo dėmesį patraukė Paduvos universite-

tas – vienas seniausių universitetų pasaulyje (įkurtas 1222 m.), viduramžiais ir vėliau garsėjęs medicinos, teologijos, filosofijos studijomis. Tuo laikotarpiu čia rinkdavosi studentai ne tik iš Italijos, Ispanijos, Prancūzijos, bet ir Danijos, Švedijos, taip pat Lietuvos ir Lenkijos. XVI a. Paduvos universitete mokėsi daugiau negu 1 800 Lietuvos ir Lenkijos studentų. Daugiau nei šimtą metų (1607–1745 m.) Lietuvos-Lenkijos studentų brolijai priklausė ir šv. Stanislovo koplyčia šv. Antano bazilikoje. Universiteto galerijų lubos ir sienos padengtos tūkstančiais bareljefinių herbų, primenančių, kokios giminės pasiuntiniai yra čia studijavę. Tarp daugelio kitų galima užtikti Petro Dionizo Kosciuškos, Dovydo Mickevičiaus, Aleksandro, Kazimiero, Kristoforo Sapiegos vardus. Čia studijavo ir būsimieji Abiejų Tautų Respublikos valdovai Steponas Batoras, Jonas Sabieskis. Neįtikėtinas atradimas – šių valdovų skulptūriniai paminklai puošia įspūdingą Prato della Valle aikštę.

Netoli Paduvos, išsaugojęs šimtmečių dvasią, glaudžiasi jaukus miestukas Petrarkos Arka. Čia didysis viduramžių italų poetas Pranciškus Petrarka praleido paskutiniuosius savo gyvenimo metus. Kaip gražiai šimtmečiais saugomas poeto atminimas! Ilgai grožėjomės išsaugota aplinka, freskų fragmentais, vaizdais į tolimas kalnų keteras pro arkinius langus – visa tai prieš du šimtus metų matė, įsidėmėjo, aprašė savo laiškuose ir M. K. Oginskis.

Suprantama, svarbiausiu kelionės tikslu buvo Florencija (lietuviškai „Žydinti“), M. K. Oginskio numylėta Toskanos provincijos sostinė, didžiojo Mikelanželo miestas.

Pro Florenciją kompozitorius M. K. Oginskis 1807 m. grįžo į savo Tėvynę iš susitikimo su Napoleonu Venecijoje. 1808 m. Florencijoje gimė M. K. Oginskio sūnus Irenėjus Oginskis. Į šį nuostabią kraštą, 1822 m. paskutinį kartą aplankęs Rietavą, M. K. Oginskis išsiruošė visam likusiam savo gyvenimui. Iš pradžių apsisotą Florencijos priemiestyje Fjezolėje. Vėliau persikelta į vieną pagrindinių Florencijos gatvių – Tornabuoni. Subtilios plastikos memorialinė lenta (aut. Baltarusijos skulptorius Valerijonas Januškevičius) puošia Nr. 10 paženklintų rūmų fasadą, primindama, kad čia prabėgo paskutinis M. K. Oginskio gyvenimo dešimtmetis. Kaimynystėje – didybe pribloškiantis Florencijos didikų Strozzi rūmų kompleksas. Gatvės ašinės linijos perspektyvoje, žvelgiant į Arno upės pusę, – aukšta kolona su moters, rankoje laikančios teisingumo simbolį, skulptūra. Tornabuoni 10 rūmuose 1826 m. M. K. Oginskis baigė rašyti kapitalinį veikalą „Memoires“ („Atsiminimai“). Čia jis toliau kūrė muziką, polonezus, romansus. Nepaisydamas stiprė-

Florencijos panorama nuo Bardini sodų terasų

Iš kairės: Florencija. Santa Maria Novella; Santa Crose bazilika. Čia, Švč. Sakramento koplyčioje, dabar ilsisi Mykolo Kleopo palaikai

jančios podagros, stengėsi gyventi pilnakraujį kultūrinį gyvenimą. Šiuose rūmuose 1829 m. vasarą svečiavosi Adomas Mickevičius, jo bendražygis Antonis Odyniecas. Kompozitorius ir poetas žaidė šachmatais. Vėliau A. Odyniecas rašė: „...Aš valandų valandas būčiau klausęs įdomių ir turiningų Oginskio pasakojimų. Bet kada gi? Tuo metu, kai užsibūdavome kiek ilgiau, ant stalo atsirasdavo ta prakeikta šachmatų lenta ir, jam su Adomu sėdus žaisti partijos, pokalbis apsiribodavo dviem žodžiais „šachas“ ir „matas“.

Tikėtina, kad šių susitikimų metu subrendo Adomo Mickevičiaus epos „Ponas Tadas“ idėja, vėliau prasiveržusi giliu sielos atodūsiu:

*„Tėvyne Lietuva, mielesnė už sveikatą!
Kaip reik Tave branginti, vien tik tas pamato,
Kas jau yra Tavęs netekęs. Nūnai Tave vaizduoju,
Aš ilgesy grožiu sujaudintas Tavuoju...“*

Apie Lietuvos ilgesį M. K. Oginskis iš Florencijos daug rašė savo vaikams: Amelijai, kuri iki 1831 m. sukilimo numalšinimo gyveno su vyru Karoliu Zaluskiu Gulbinų dvare (Biržų r.), dukrai Emai, kuri ištekėjo už Ipolito Bžostovskio ir gyveno Lenkijos pietuose, Irenėjui, kuris tuo metu gyveno Sankt Peterburge, dukrai Idai į Zalesę.

(Nukelta į 58 p.)

Dešinėje – Baltarusijos skulptorius Valerijonas Januškévičius sukurtą memorialinę lentą, kuria pažymėtas pastatas Nr. 10 Tornabuoni gatvėje (šiam name paskutiniuosius savo gyvenimo metus praleido kompozitorius, valstybės ir politikos veikėjas Mykolas Kleopas Oginskis; apačioje – Florencijos panorama

Florencija. Apačioje – Tornabuoni gatvė (dešinėje – namas, kuriame gyveno Mykolas Kleopas Oginskis); viršuje – vaizdas nuo namo Tornabuoni gatvėje, kuriame gyveno M. K. Oginskis į Arno upės pusę

(Atkelta iš 57 p.)

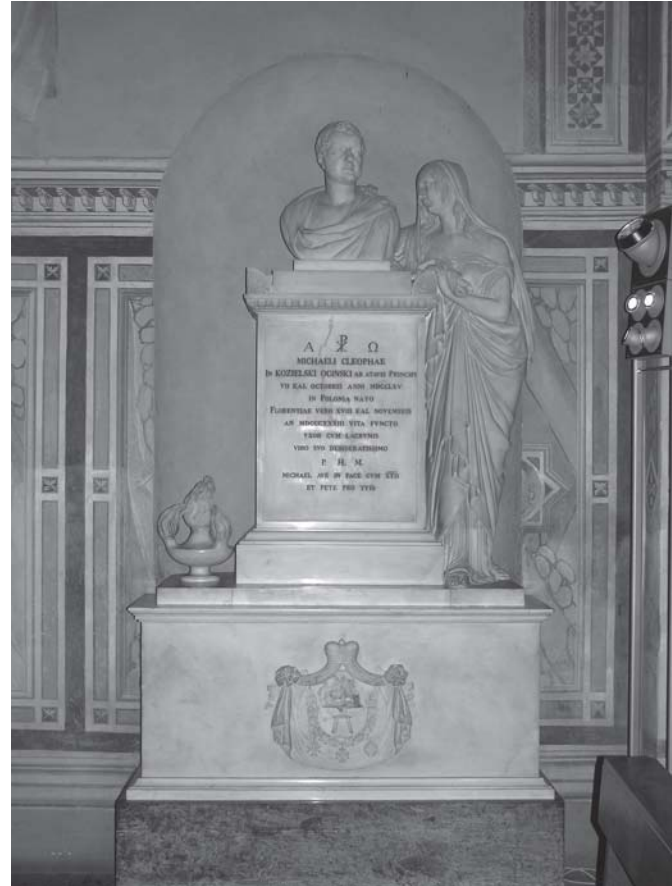
Šiuose rūmuose nuo didelių gyvenimo išbandymų ir podagros apsunkusia ranka 1833 m. jis palaimino ką tik gimusią dukters Emos dukrelę Heleną. Tų pačių metų spalio 15 d. Mykolas Kleopas Oginskis paliko šį pasaulį. Paladojo jį Santa Marija Novella vienuolyno kapinėse. Vėliau, atkaklumu garsėjusios žmonos Marijos de Neri-Oginskienės rūpesčiu palaikai buvo perkelti į vieną iš gražiausių Florencijos šventovių – Santa Croce baziliką. Čia, Švč. Sakramento koplyčioje, kuri dar vadinama Castelliani vardu, greta altoriaus, XIV a. dail. Agnolo Gaddi freskų fone, boluojantis marmurinis M. K. Oginskio biustas (skulpt. Francesco Pozzi) primena tikrąją Abiejų Tautų Respublikos valstybės ir visuomenės veikėjo, garsiųjų polonezų autoriaus amžinojo poilsio vietą. Ją fotografuojant, nesibaigiančiame turistų sraute du ar tris kartus pasigirdo nuostabos žodžiai: „smotrite, naševo Oginskogo snimajut“ (žiūrėkite, mūsų Oginskį fotografuoja).

Santa Croce šventovės didybė ir čia tyranti nenusakoma dvasia ilgam atitraukė nuo kasdienybės ir laiko pojūčio. Vėl ir vėl ėjome centrine nava, žvelgdami į nesuskaičiuojamus antkapinius paminklus, į grindyse suklotas balto marmuro antkapines plokštes. Tūkstančiai kojų jas kas dieną mina, poliruoja. Seniai išdilo aukso raidėmis paryškinti įrašai, meniški bareljefai, regalių raižiniai. Žvelgėme į visa tai taip, lyg prieš mūsų akis būtų atsivėręs sudilusio laiko klodai. Ilgai rymojome prie Mikelanželo antkapinio monumento (skulptorius Giorgio Vasari), Dantės Aligieri kenotafo (skulpt. Stefano Ricci), kompozitoriaus Dž. Rosinio kapo (skulpt. Giuseppe Cassioli), Galilėjaus amžino poilsio vietos (skulpt. Giulio Foggini). Kokios tai asmenybės! Kokios mintys ir svajonės kažkada padėjo išsiskleisti jų talentų sparnams?

Kai bazilikos tarnautojų mandagiai paraginti su paskutiniais lankytojais išėjome į saulėlydžio gaisais nušviestą erdvią bazilikos aikštę, dar ilgai negalėjome nuo jos atitraukti akių. Pietrytiniame kampe parimęs dūlavo didingas Dantės Aligieri monumentas. Tauria marmuro spalva švytėjo trikampiai šventovės frontonai (jų forma ir proporcijos priminė Rietavo šv. arkangelo Mykolo bažnyčios centrinį altorių).

Florencijos Santa Croce šventovės grindyse suklotos balto marmuro antkapinės plokštės ženklina daugelio iškiliių pasaulio kultūros, meno, mokslo veikėjų amžinojo poilsio vietą

Mykolo Kleopo Oginskio amžinojo poilsio vieta Santa Croce (Švento Kryžiaus) bazilikoje (Florencija, Italija). Čia, Švč. Sakramento koplyčioje, kuri vadinama ir Castelliani vardu, greta altoriaus, XIV a. dail. Agnolo Gaddi freskų fone, boluoja marmurinis M. K. Oginskio biustas (skulpt. Francesco Pozzi)

Aikštėje būriavosi retėjančios turistų grupelės. Viename kitame krašte skambėjo gyva muzika. Atrodo, kad ranka pati savaime išsitraukė mobilų telefoną ir surinko tekstą bičiuliams į Lietuvą: „Teat-skrieja per lygumas ir Alpes sveikinimo žodis iš Florencijos. Visų bendraminčių vardu Santa Croce šventovėje nusilenkėme M. K. Oginskio atminimui. Svajonė: visiems susirinkus į šią nuostabią aikštę jubiliejiniais M. K. Oginskio metais išgirsti, kaip orkestras griežia polonezą „Atsisveikinimas su Tėvyne“.

